

№ 11., 1925/26.

4—

СТ-6

15. XI. 1925.

КОМЕДИЈА

Д. Гошић, члан београдске Драме и пред-
седник Југословенског Глумачког Удру-
жења.

D. Gošić, član beogradske Drame i predsed-
nik Jugoslovenskog Glumačkog Udrženja.

— Снимак Влад. Бенчића, Београд. —

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник *Никола Б. Јовановић*. Власник Издавачко Удружење „Плусштрација“ — Београд, Косовска 11.

МОЂ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

УДРУЖЕЊЕ ГЛУМАЦА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

После државног уједињења први сталеж људи у нашој Краљевини, који су извршили професионално уједињење, јесу глумци. У циљу зближавања и развијања међусобне солидарности, која је била неопходно потребна у борби ради побољшавања уметничког, сопијалног и материјалног положаја свију глумца у целој држави, они су основали своје удружење.

Кад се узме у обзир да су само чланови Београдског Позоришта и Загребачког Казалишта пре рата били донекле материјално обезбеђени и да су им њихови приватни пензиони фондови пружали у старости неку малу пензију, сасвим је било природно да је удружење глумца уложило и улаже сву своју енергију у борбу за пристојно обезбеђење садашњости и старости свих глумца, јер садашње плате глумца, и ако за непосвећене очи изгледају веће но код осталих државних службеника, нису довољне ни за покриће свакодневних потреба, а о неком одвајању за осигурање у старости не може бити ни речи. Горка искуства, стечена материјалном ситуацијом једног приличног броја стarih глумца, који су били приморани да живе од милостиње Уметничког Одјељења, Позоришних Управа и Удружења Глумца, натерали су Удружење да искористи закон о чиновницима и да кроз њега, бар за извесно време, сбезбеди своје чланове, јер доношење новог позоришног закона није било у скором изгледу. Прихватио се систем разврставања по чиновничком закону.

Настојањем Удружења Глумца тај начин обезбеђења спроведен је и у предлогу новог закона о позориштима. Тим новим законом биће обезбеђени у старости државном пензијом, поред чланова средишњих позоришта у Београду, Загребу и Љубљани, још и чланови обласних позоришта у Новом Саду, Скопљу, Осјеку, Сарајеву, Сплиту и Марибору. За глумце градских и путничких позоришта биће основан нарочити пензиони фонд.

Овакав начин глумачког материјалног обезбеђења нашао је и на противнике. По њиховом мишљењу постоји б ојазан, да се глумачка уметност, брократизована овим раз-

врстavaњem, нећe развијati u onoj meri. u kojoj bi to iначе било под системом уговора. Непотребна и недовољно оправдана бојазан. Ни један глумац, бар код вас, не глуми за новац. Има нешто више што нашег глумца гура и подстиче на рад. Питајте ма ког пензионисаног глумца мисли ли да се повуче сасвим са позорнице! И сувише је примера који тврде противно. Нехумано је оставити читав један ред људи на милост и немилост друштву и надлежних, кад они са много више свести и пожртвовања служе националним и културним циљевима нашег народа, но што су то у стању да виде и осете многи, који глумце гледају само на представама.

Кад држава има сва позоришта у земљи под својом управом и кад су све зграде, инсталације и инвестиције државне својине, онда је са свим природно да и главно представљачко особље тех позоришта буде пристојно материјално обезбеђено у садашњости и старости, у толико прешто о стварању озбиљнијих приватних позоришта не може бити ни речи, бар не под данашњим материјалним, културним, да не кажемо и политичким приликама, које владају у нашој земљи.

Изгледа да и надлежни деле ово мишљење Удружења Глумца, бар донекле, јер се у Министарству Просвете, осим свршеног разврставања чланова Београдског, Загребачког и Љубљанског позоришта, већ ради на томе да се, до доношења новог позоришног закона, стави у пензију известан број старијих глумца, који су својим радом у многоме деспринели да се дође до данашње националне и културне свести.

Удружење Глумца као професионална организација има и својих противника, то је неоспорно. Ти његови противници нерадо гледају на колективан рад глумца, који често пуга омета дилетантизам у позоришту. Они нећe или не могу да виде да Удружење Глумца није створено да руши и буши у позоришту, већ да заједничким и споразумним радом створе од наших позоришта културне установе, којима ћe се не само глумци и управе поносити, него и сваки појединач из публике, који ћe с поносом моћи показати странцима наше представе.

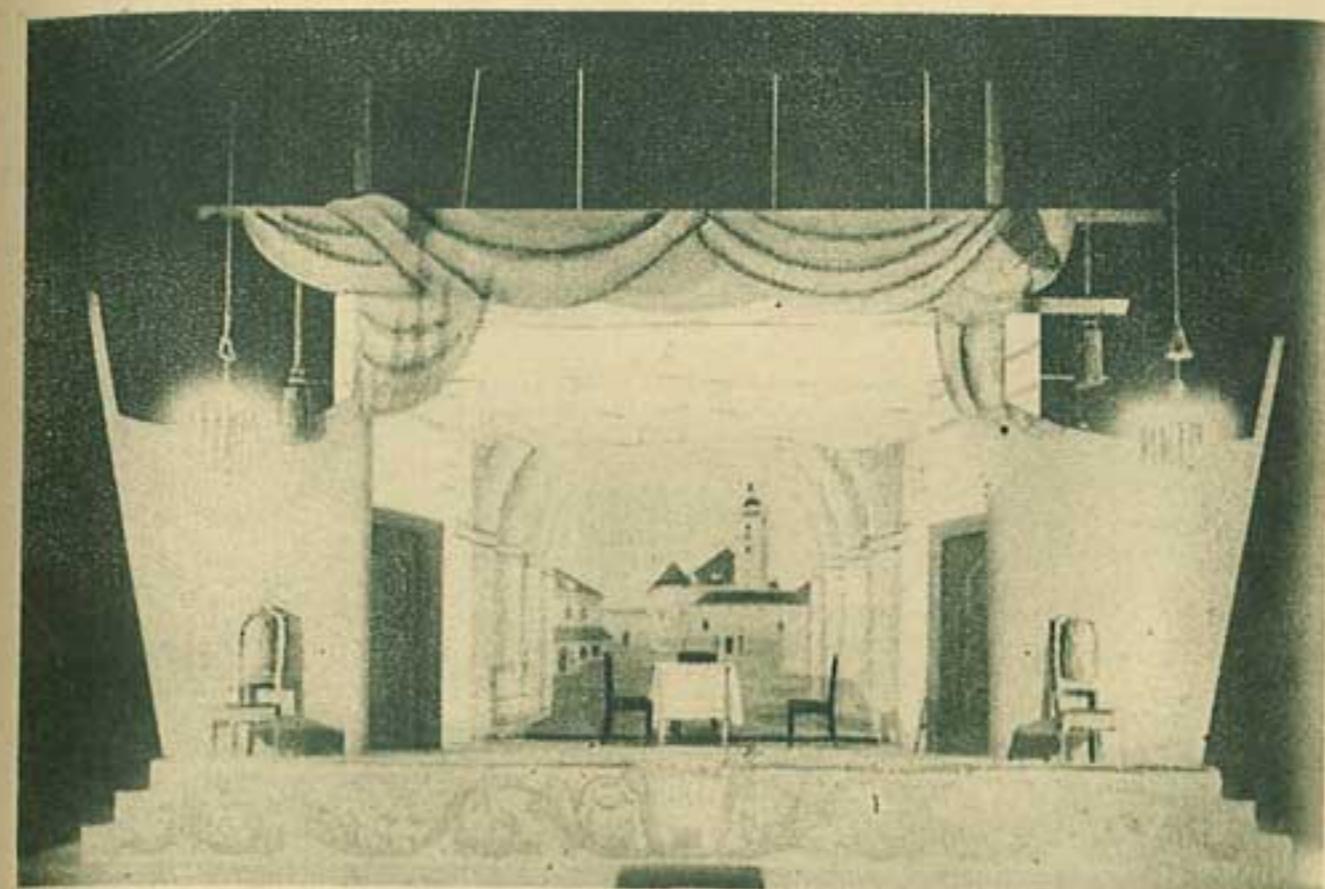
Главна брига Удружења Глумца јесте данас: што скорије доношење новог позоришног закона и нове позоришне уредбе, који ћe изједначити сва позоришта под државном управом и њихове чланове подједнако материјално обезбедити. Без таквог решења позоришних и глумачких питања, ова ћe вечно задавати бриге не само Удружењу Глумца, но и надлежним чиниоцима.

Драгољуб П. Гошић
председник Централне управе
Удружења Глумца С. Х. С.

Портрет драматичара кната Јве Војновића, који је у среду 11. ов. м. у београдском Манежу прочитao свој најновији комад „Пролог ненаписане драме“.

— Уметнички рад: Вељка Станијевића, сликарa. —

Сцена „Диогенеша“ Титуша Брезовачког на загребачкој позорници. Реџија Др. Бранка Гавеле, инсценација проф. Љ. Бабића.

Scena „Diogeneša“ Tituša Brezovačkog na zagrebačkoj pozornici. Režija Dr. Branka Gavele, inscenacije prof. Lj. Babića.

Сцена из III чина „Диогенеша“ Т. Брезовачког на загребачкој позорници, г. Цилић вактог на загребачкој позорници, г. Стробици.

— Снимци: Atelier „Tonka“, Zagreb, —

Надохват разговори са г. др. Гавелом
Аналитична режија. — Режирање ипак није импровизирање. — О редитељском утицању на глумца.

VI.

— Ваше су режије, чуо сам, аналитичне?

= Јест, све моје режије су аналитичне, то јест ја увек полазим од централне сцене као од исходишта. Главна је ствар наћи централну сцену, језгро, „нуклеус” комада. Одатле, па све у натраг, и ствар ће ићи по себи. Хоћете примере? Узмите Косоров *Пожар страсти*. Ту сам пошао од борбе на брежуљку. Остало је, у ствари, режирана логика. Или у Крлекиној *Голготи*, где имамо 150 људи, који граде лађу. По среди је конструција масе. Ја сам са сваке стране ставио по три радника који рендишу, и тако је настао троугао у маси: даље је ствар технике. Код Пиранделових *Шест лица траже аутора* проблем је у овоме: коме ће играти глумци, и камо. Чим се урадило тако да шест лица играју публици, а глумци од публике, режијски проблем био је решен. Глумци су играли публици секундарно; лица су играла примарно. И тако даље..

— Ви, чујем, режирате на памет?

= Режирати треба на памет. То помало личи на импровизирање, али то није импровизирање. Ја просто не идем па аранжирај-пробу, док немам представу у глави. И јасну слику.

— А шта ћемо с глумцем који, може бити, о ситуацији у којој се налази, ствара себи *своју* слику?

= Глумац је, код мене, у свему слободан *у ситуацији*. Ја пуштам глумца да сам себи направи ситуацију, да ради индивидуално све док не испадне из оквира моје слике. Јер утицање редитеља на глумца врло је опасна ствар. Ту се тражи највећи такт. Опасно је глумцу намештати своју, редитељску слику. Ако већ мора бити, треба *индиректно* код глумца створити побуду, да његова слика буде истоветна са slikom коју је редитељ себи створио и хоће да је спроведе.

— Ви аранжирате седећи?

= Ја аранжирам седећи. На првим пробама, за столом, предочујем глумцима речима ситуацију и тест. У њиховој фантазији сливају се спољашњи моменти с унутрашњим моментима. Интонације — код стола — не буду чисто музикалне, апстрактне. Оне се рађају: не из реалне ситуације, већ као из слике, у фантазији глумца. Глумац треба себе да види на проби онаквим какав ће бити пред публиком. Ако му је то дао, редитељ му је дао све. Цело режирање је, у ствари, психологирање.

— За психологирање хоће се времена...

= Чекати! Чекати! И опет чекати! Тек кад падне прва реч која се даде уоквирити у једну слику сличну оној коју

сте створили, као редитељ створили, тек онда, и на томе, и од тога градити даље. А код критиковања глумца бити врло опрезан! Чувати се као живе ватре да се глумцу рече „не валаја”. Треба знати и треба се решити, па рећи глумцу „не валаја”. Јер режија је, у главном, позитивна једна ствар, а не негативна... Ја већ па прве пробе доносим слику сцене, ако је готова. Па нека расте у њему, у глумцу, у његовој фантазији! Можда не расте како треба; можда „криво” расте. Свеједно. Забога, само не мешати се, не утицати, не интервенисати пре рано, пре времена! Било је више случајева у мојој пракси, кад сам ја пустио глумца — реч је о добрим глумцима — да иде погрешним правцем све до — генералне пробе...

— Редитељ — глумац? Лични пример? „Очигледна настава”?

= Е, најлакша је метода режирања: *показаши*, *vorspielen*. Мени никад *није било* *шешко vorspielen* (одиграти по дозиво место, за пример), иако нисам глумац, разлагао је др. Гавела (*с пуним правом*, као што ћемо видети из једног од наредних одломака, јер он је такође и глумац, одличан, или једна нарочита species редитеља, индивидуалност, о којој ће бити речи). Та метода је најлакша, али је и најнепогоднија. Оправдана је само код глумаца — почетника...

... Јер глумац треба да ради „изнутра према напоље”, т. ј. из себе према спољњем свету. Глумац не сме да ради ни оком ни ухом. Њега морају покретати најпримарнији „*Spannungsgefühle*”.

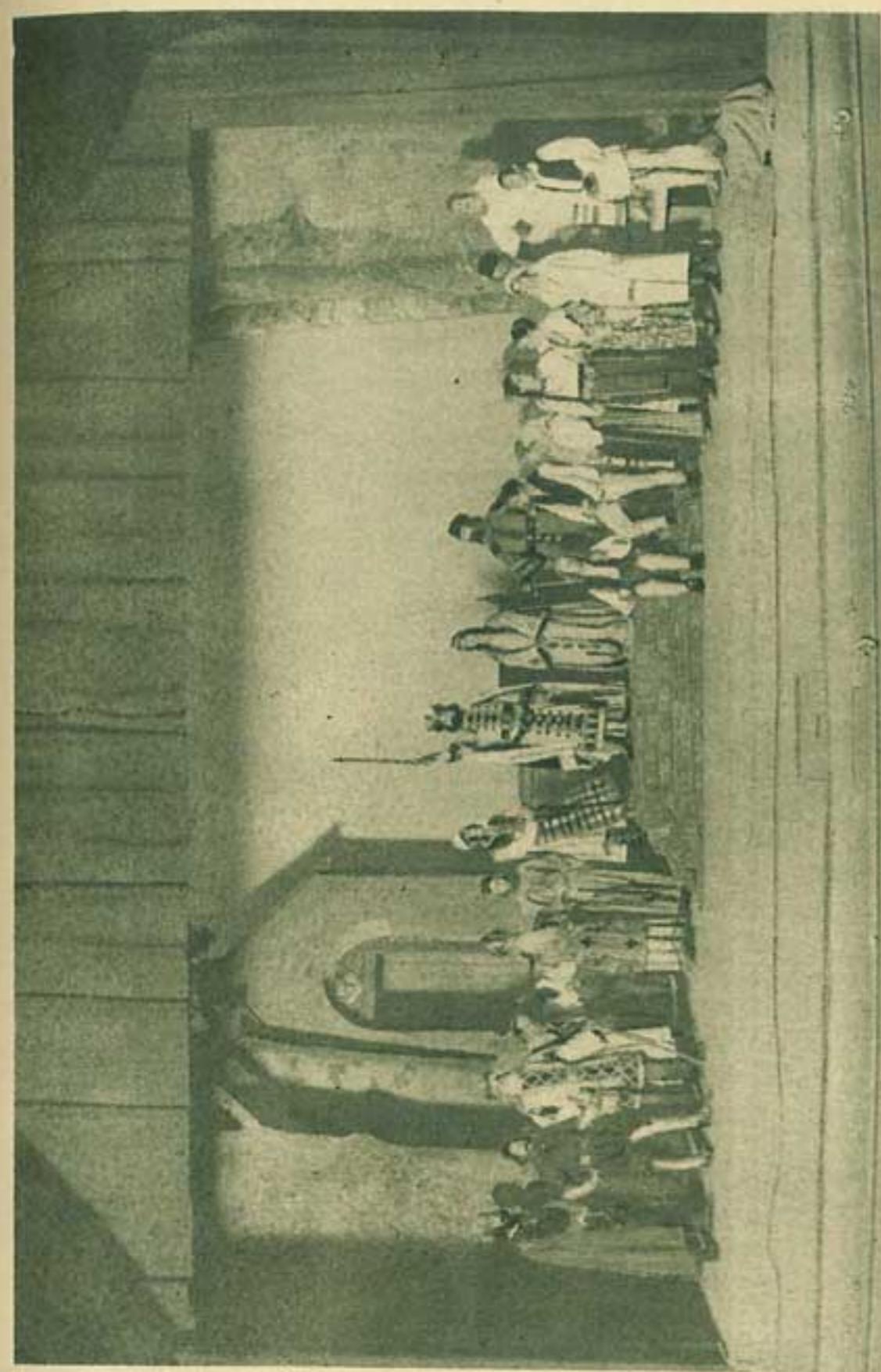
(То би, на нашем језику, значило, од прилике, да би глумац имао да трепти под дрхтјима оних исконских осећаја, који су у вечитом покрету, променљиви као морско огледало, под валима који се ваљају између двеју обала: једна се зове смех, другој је име суза. Обале су час ближе час даље, сваки пут другачије, како кад се глумцу чини с његовог места на позорници и нама с нашега места у броду гледалишта).

... Глумац не сме мислiti на то како његов гест изгледа, јер тај гест има да испадне подударно с његовим унутрашњим осећајима, на основу мишићних осећања и осећања „шпанунга”... Гест из ока, гест „из напоље”, т. ј. црвен имитовањем, у најширем смислу речи, ствар је погрешна, из основа погрешна, јер није у складу са најпримитивнијим осећањима сопственога Ја...

H. J.

Василије Севастијанов, један од познатих певача б. руских царских позоришта, доцније изгубио глас и био код нас редитељ у Загребу и Љубљани. Наш поданик, ангажован је у Букурешту као оперски редитељ и показао одличан успех на "Борису Годунову". Лиза Попова, одлична чланица београдске Опere, као Мињон. Г-ђа Попова ће ускоро поново гостовати у Будимпешти и певати "Мињон".

Сплитско Народно Позориште, сва свечане представе прославе 1000-годишњице: Проглас хрватског краљевства, сцена из У. чине „Томислава“ (Рајчевић — Томислав, Жегалова — Милетићевог „Томислава“ — Крлић — Крлић, десно: српски изасланци). Краљица, десно: српски, лево: бугарски изасланци.

— Foto: „Оултреја“ (F. Ruljančić), Split. —

Teater sa zatvorenim ložama

U varoši gde je pomešana državna i privatna svojina

Dešava se u našoj zemlji, u varoši koja se delom sastoji od palate jednog autentičnog rimskog cara (gde je skončavao svoj dugi vek, gajeći ruže i sadeći kupus, tamo nešto posle Hristova rođenja, ili tako), a delom od kvartova gradjenih u toku svih dvadeset vekova, koliko je, domalo, prošlo od careve smrti. Uz gorostasne bedeme još su i danas ostale kule i kapije, carev mauzolej i Jupitrov hram, kolonate i mozaici; a u palati, kroz lukove i niše, kao lastavičija gnezda u ruševinama, provukle se pozniye nadogradnjevine, kuće i kućerci... Čiji? O tome je u ozbiljnoj dvoumici i čuveni monsignor Bulić, čuvar onih starodrevnosti. Teren, bedemi i prostor oko bedema, dakle cela palata sa svim što je unutra, pripadalo je rimskom cesaru, dakle ondašnjoj državi. I, pošto nema niti je bilo ikakvog akta po kom je ta, ili druga koja država naslednica ustupila privatnicima delove palate, ta palata, ceo jedan grad gde živi više hiljada duša, logično — pripada uvek državi. Pripada: danas — našoj državi. Tako misli monsignor Bulić. Međutim, u toj palati, vlasniku iks zgrade ne pada ni na kraj pameti, da bi kirija za tri njegova sprata mogla doći u pitanje: ta to mu garantuje — država! Bez ikakve pravne podloge, rešilo se pitanje nasledja — via facti.

Eto, u takvoj jednoj varoši naša država je otvorila svoje oblasno Narodno Pozorište, sa zatvorenim ložama — jer su one privatno vlasništvo, dok je teren, dakle parter sa svim ulazima, i tako dalje, opštinska svojina. Od prilike, dakle, kao u carevoj palati. I ovde su, kao lože, oni kućerci, gde ljudi provode intimnosti — privatna svojina na javnom dobru. Analogija slučajeva dovodi gotovo do zaključka, da je u ovoj varoši kroz svih 15—16 vekova sačuvan jedan neverovatan princip, bez agitacije i reakcije, i bez diskusije, kao život.

Međutim, dok se je pitanje palate, gde nije bilo ugovora ni akata o vlasnosti, i gde je — logično — država neosporiv vlasnik, rešilo bez prigovora, pitanje velike pozorišne zgrade, gde postoje ugovori, potpisani i ožigovani svim klauzulama, dolazi do najveće zamršenosti. Doduše, nije ovde u pitanju vlasnost, nego je u pitanju delovanje pozorišta, pravilno i uspešno delovanje pozorišnog života. Objasnimo stvar sa nekoliko sličica.

Loža u žalosti

Teatar prepun, hiljadu gledalaca, ispunilo kuću od vrha galerije do parketa, a tri stotine lica stoje još pred zgradom, pošto na blagajni više nije bilo nijedne karte,

U jednom boljem redu jedna loža prazna. Potpuno prazna celo veče. I celo je veče, gundajući, gledaju mnogobrojni pose-

titelji, koji su se stisli, stoječki, po stranama partera, gde im je, vanredno, bio dozvoljen pristup te večeri.

Šta mislite, zašto je ona loža bila prazna? Vlasniku lože, privatnom licu, umrla je neka daljna rodjaka, i on je ložu zatvorio i ključ stavio u džep. Radi „korote“ (žalosti), kao što to rade trgovci ili zanatlije u sličnome slučaju. Nedostajao je samo flor na ogradi, pa da slika bude potpuna.

A publika? Doduše, oni koji su celo veče, stoječki, morali prestupati s jedne noge na drugu, osećali su da to nije u redu; ali su ostali, koji su lepo sedeli, nalazili da je „korota“ savsim u redu.

To se je desilo, i ne dešava se retko, u jednoj varoši u našoj zemlji. Ali se desilo i ovo:

Samosedelac

Zadoenili ste na predstavu. Recimo. I imate ulaznicu za fotelju u parteru, ali ne možete u dvoranu do svršetka čina. Kroz staklo na zatvorenim vratima primetite u prvom spratu loža prijatelja. Sedi sam u loži. Pomislite: idem k njemu do kraja čina, pa će onda, kad otvore parter, na svoje mesto.

Kucnete na vratima lože, udjete. Objasnite prijatelju svoj slučaj, više forme radi, i hoćete da sednete.

— Izvini, dragi moj, ali ne možeš ostati. Izvoli izaći...
— ?!

A šta je u stvari? Prijatelj je sedeо u loži u kojoj je vlasnik. Moguće je baš i posao u teatar, da dostojanstveno odsedi ona tri čina, i želeo je da za ono 2—3 sata bude predmet pažnje publici iz partera i iz iznajmljenih loža. Posetilac je, svakako, na molbu izišao iz lože.

Zatvoreno... vlasnik na putu

U teatru o kome je reč ima mnogo ovakvih, pikantnih anekdota; ima ih poglavito zato što ima mnogo ovakovih loža, svojine privatnih lica, medju kojima ima i mnogo onako dostojanstvenih samosedelaca, ljudi u žalosti, ili onih koji su otpuštovali u inostranstvo i želee da se to zna, isto kao i na dućanima: zatvoreno radi nabavke sezonske robe u inostranstvu...

Puno pozorište — prazne lože!

Ovo je jedan naš, domaći, oblasni teatar, čije su produkcije subvencionisane od države sa milion dinara godišnje. U njemu, od osamdeset i sedam, nekih 70 loža su privatna svojina pa, prema tome, skoro ceo onaj lepi golubinjak sa svojih 87 balkona veoma lako da ostane prazan — nad pretrpanim parterom i uz koju stotinu lica koja izlaze iz pozorišta zato što nišu mogla dobiti ulaznicu na kasi.

Ovo se već desilo, početkom ove sezone...

Nego o tome drugi put, dok svi malo porazmislimo o ovom: i mi, i vi, i oni.

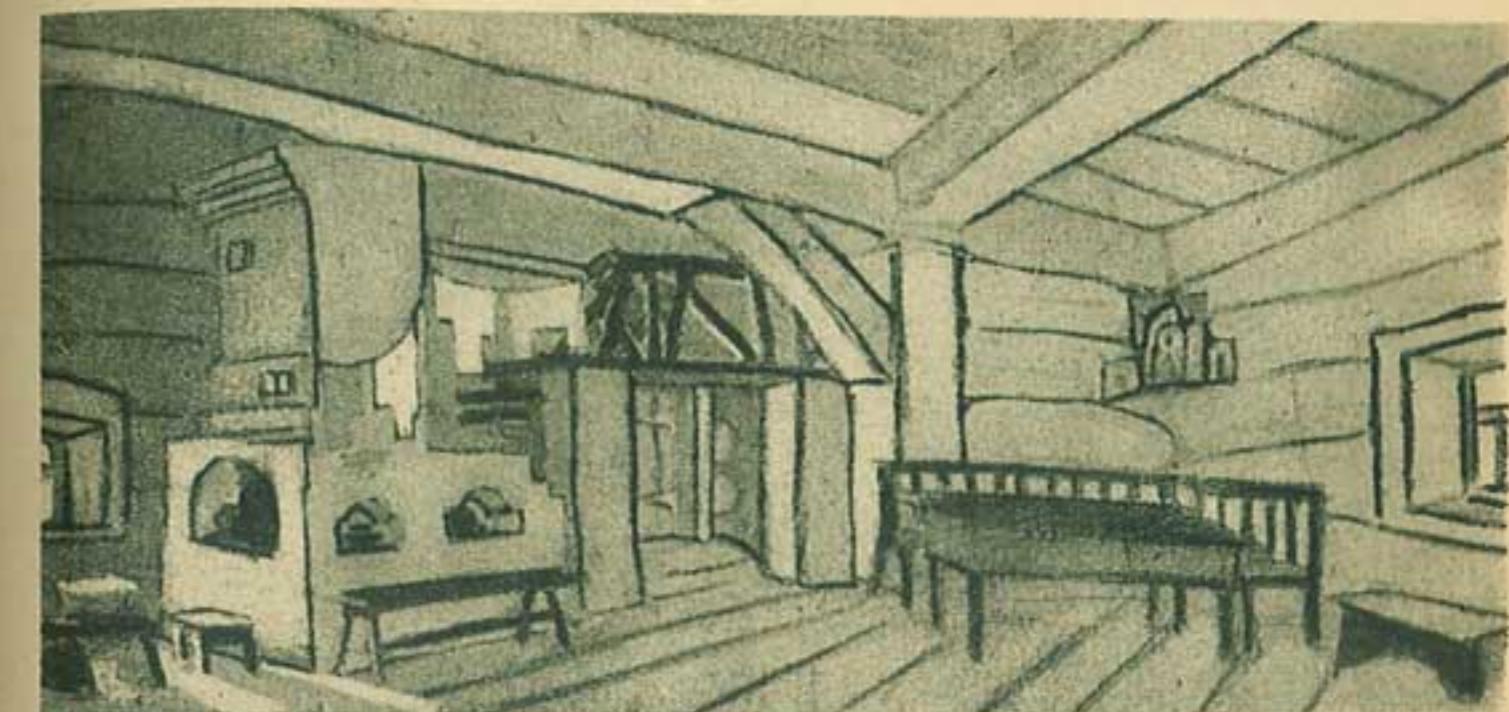
Splićanin

(Split, novembar 1922.)

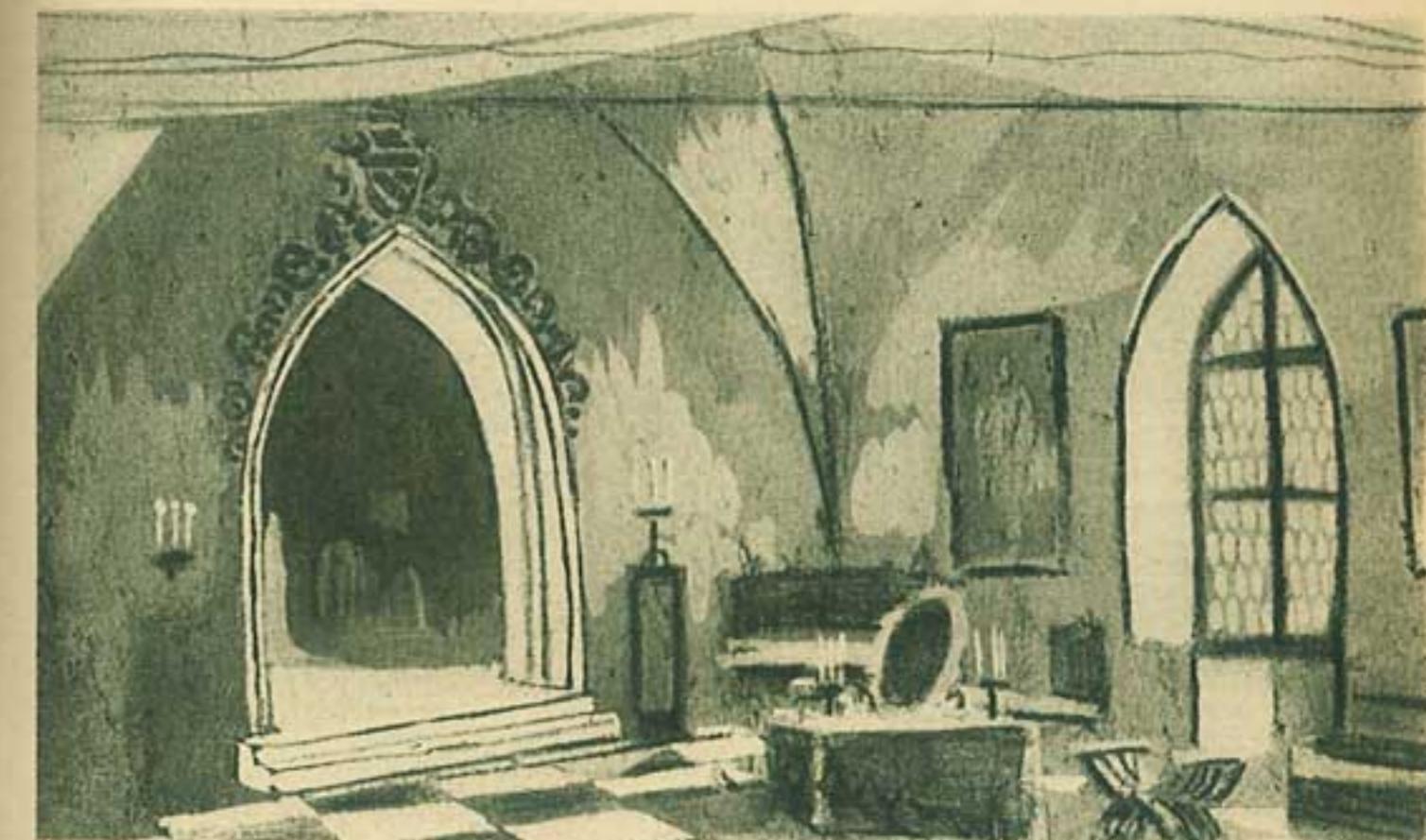
Сплитско Народно Позориште. Нушићева „Велика Недеља“, премијера 7. новембра 1925. III чин: на згаришту. С лева на десно: Рајчевић (Радоје), Старчич (Иван), Драгићева (Роса) и дете.
Snimak: „Оlympia“ (Ruljančić) Split

Splitsko Narodno Pozorište. Nušićeva „Velika Nedelja“, premjera 7. novembra 1925. III čin: na zgaristu. S lera na desno: Rajčević (Ra-
doje), Starčić (Ivan), Dragićeva (Rosa) i dete.

Нацрт г. Павла Фромана, позоришног сценографа за Мусоргскоговог „Бориса Годунова“, који се већ увек припрема за приказивање у београдском Народном Позоришту. IV. Слика крчма.

Nacrt g. Pavla Fromana, pozorишnog scenografa za Musorgskovog „Borisa Godunova“, koji se već uveliko priprema za prikazivanje u beogradskom Narodnom Pozorištu. IV.
Slika krčma.

Соба Марије Мишак у Мусоргскому „Борису Годунову“, који се спрема за београдску позорницу. Сценарије г. Павла Фромана, позоришног сценографа.

Soba Marije Mišek u Musorgskovom „Borisu Godunovu“, koji se spremava za beogradsku pozornicu. Scenarije g. Pavla Fromana, pozorishnog scenografa.

СУДБИНЕ

**Мусоргског „Бориса Годунова“ режирао је у Букурешту наш познаник, г.
Севостијанов**

Оперска сезона у Букурешту отворена је, на румунској националној позорници „Опера Романа“ једном руском опером: Мусоргским *Борисом Годуновом*, који се сада и код нас увежбава. Букурешт је на премијеру ове опере утропио огромна средства: уметничка, техничка и материјална, а судећи по гласовима букурештанске штампе, премијера је испала сјајно и сматра се догађајем за историју румунског позоришта.

„Још пре две године“, пише у *Луиши* један даровити поклоник руске музике, „трудили смо се да обратимо пажњу наше публике на значај упознавања са модерном руском музиком; показали смо да је то од неопходног интереса за нашу румунску музику и за румунске композиторе, који су ударили путевима француског модернизма. Румунска опера, поставом „Бориса Годунова“, отвара нове видике савременој румунској музици. Ова постава ставља румунску оперу на ниво великих европских сцена“.

„Постава Мусоргкове опере“, пише у *Димињаци* Лукареџија Кар, „представља музички догађај првога реда. Румунска публика први пут се изближе упознаје с том музиком, која је истекла из оригиналности словенског духа, огромних настојања, а чије су нам неисказане настраности одавно открили руски писци“.

Главна мисао и иницијатива за ово припада даровитој музичару и диригенту, Талијану *Масини*, чијој енергији и издржљивости *Опера Романа* има да захвали за много штошта. Он је музички шеф тога „предузета“ од првога дана његовог организовања. Сада је позвао себи у Букурешт, као помагача, г. *Б. Севостијанов*, бив. певача царских позоришта у Москви и у Петрограду, затим организатор чуvenог петроградског театра „Музичка драма“. Управа букурештанске опере ангажовала је г. Севостијанова као ди ректора сцене и тиме показала жељу да освежи систем пословања у румунској опери.

Г. Севостијанов је наш стари познаник, а један је од оних ретких оперских певача у нашој средини, који су били познати и у Русији. Његова трагедија је била што је изгубио глас, али су се његове руске колеге према несрћном певачу лепо показале, помажући га другарски. Он је четири године био ангажован као оперски редитељ у За-

гребу и у Јубљани, ове године је примљен у наше поданство, али неком пронијом судбине наши институти нису били у могућности да га ангажују, већ је као страгац морао у Румунију, где је одмах освојио положај.

Од певача на букурештанској сцени нарочито се истакао бас *Фолеску*, у насловној улози, који је правилно схватио историски тип несрћног руског цара: овај уметник има велики и мек басо-кантанте и подражава Шаљапину; остали су такође заслужили похвалу. Декор је израђен по нацртима младог даровитог руског уметника *Федорова*. Премијеру је посетила цела краљевска породица и изразила задовољство и усхићење.

Средином октобра стпочело је у Букурешту гостовање чуvenе руске уметнице *Лидије Јлијковске*, а планира се и гостовање *Залевског*.

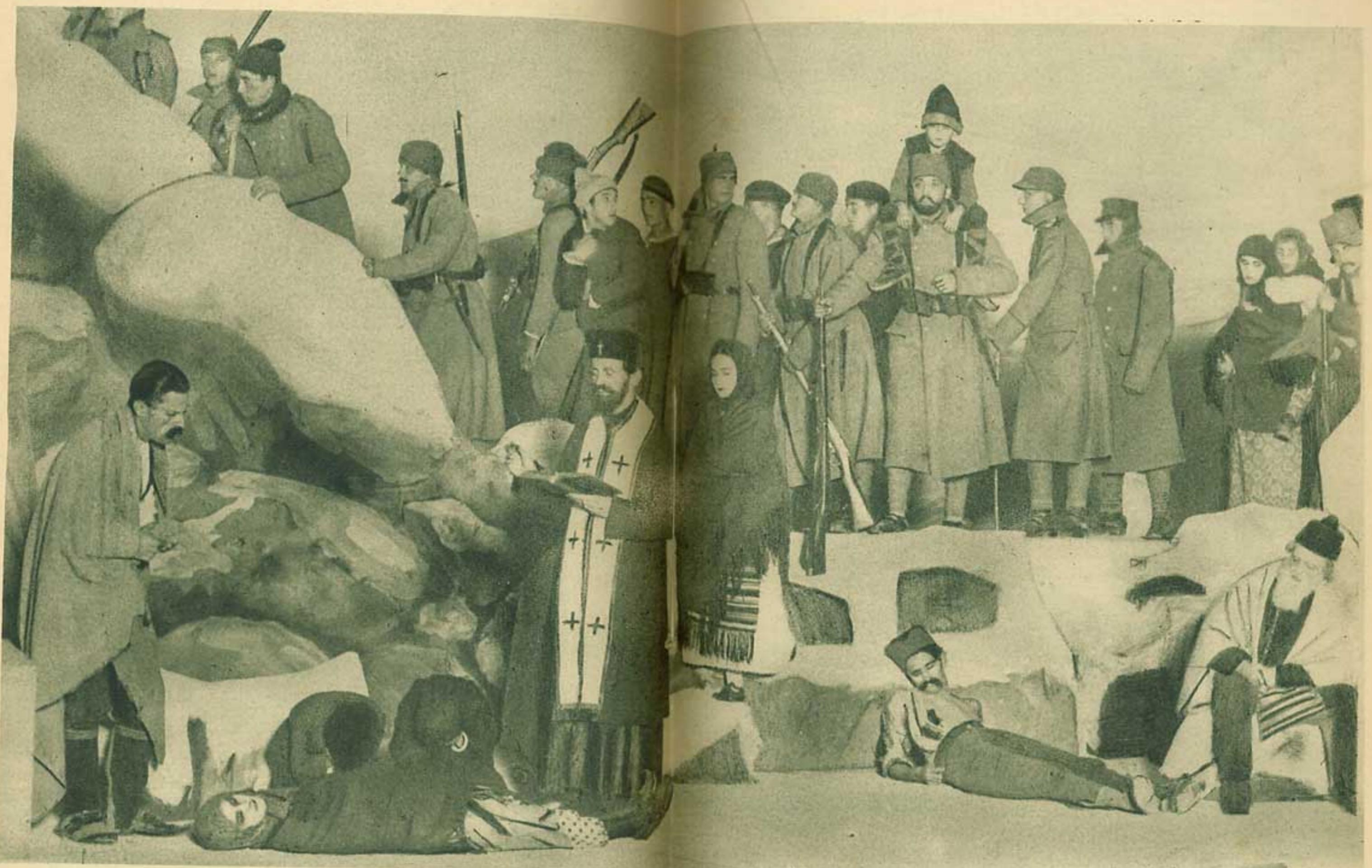
Црнци protagonisti

О'Нелов „Цар Цонс“ у Лондону и у Њујорку

— *Уз наше слике на 24 и на 25 страни.* —

Мало је представа о којима се толико говорило и које су се толико коментарисале, истовремено и у Лондону и у Њујорку, колико комад *Евгена О' Нела: ЦАР ЦОНС*. Можда зато што су позоришта дала два чудна protagonista за насловну — црнчуку — улогу, два права црнца: у Лондону, у Амбасадорском Театру, *Пола Робсон*, а у Њујорку *Чарлса Цилпина*, бившег носача. И један и други су, разуме се, представљали сензацију дана, нарочито лондонски носилац главне улоге Робсон, који је, иначе, у приватном животу, пре него што су га „пронашли“ и „открили“, био хвач и атлета а пре годину две узео учешћа у једној утакмици за свеамерикански фудбалски тим. Он је атлетски развијен, као што показује наша слика, и као многи његове расе, има диван глас, који пева и кад говори. Ова људина, висока 6 стопа и 5 цоли, син је једног Њујорсеког свештеника. Мистер Чарлс Цилпин, амерички црнчачки трагичар, играо је цара Цонса на премијери, оној првој, када се комад први пут давао, а то је било у Њујорку. После се говорило и преговарало да он игра ову своју улогу и у лондонском Амбасадорском Театру, што и поред његове најбоље воље није било могуће: препрека је била Атлантски Океан, а Цилпин, као и већина људи његове расе, има неодољив, паничан, страх од мора...

Сам комад? Осам слика, од којих се шест одигравају у шуми, на бреговима и увалама, догађају се на неком фантичном острву Западне Индије, за време једне побune на Ха-

II čin Nušićeve „Velike Nedelje“ u Splitu, premjera 7-XI. 925: Kroz Albaniju. Ansambl.
Snimak: „Olympia“ (Petar Ruđančić), Split.

II чин Нушићеве „Велике Недеље“ у Сплиту, премијера 7-XI 925: Кроз Албанију. Ансамбл.
Снимак: „Олимпия“ (Петар Руђанчић), Сплит.

ити. Комад би се најбоље окарактерисао, кад би се назвао трагедијом у монологу. Моментано је на томе острву постао царем Ђрут Џонс, екс-кондуктер из вагон-ли, коме су савест притискивали неки греси, па је морао бежати на острвље. Он је успео да се бедним прначким урођеницима наметне за „цара”, на то ме усамљеном острву, где је њих шака људи: умео је уверити их да је бесмртан и да може погинути једини од сребрнога зрна. Временом је дошао до огромног утицаја, али га није употребио да диже свој народ и да себе прослави, већ да сакупља благо, пљачкајући подалике и цедећи их до крви, а прикупљени новац заривао је у земљу, у шуме, да га после положи у банку на другом острву. У томе му помаже авантуриста, Хари Омитери, човек беле расе, одбегли морнар. „Цар” Џонс је хтео да се награби блага, па да после мирно живи, ни сам не зна где, далеко преко мора, али му никако није било дosta, иако га је Хари често пута опомињао и указивао на опасност од урођенчке побуне. Џонс би се, у одговор, вазда ругао. Он је чврсто веровао, да је убедио „проклете принце” да њега бије само сребрно зрно, а он једини има такво зрно у свом револверу. Најзад, Хари му доноси вест да се „народ” побунио, да су му се страже, чиновници и министри разбегли по околним брежуљцима. У то га уверава и монотоно потмуло добовање там-тамова, које се чује готово за цело време представе, у неку руку као „лајтмотив”.

Џонс покушава да се пробије кроз шуму, да дође до свога закопаног блага, а затим: мир и нови живот. Али је природа јача од цара. Њега на свакоме кораку прати оно фатално добовање тамтамова, које одјекује као звона на узбуну, кроз поћи и самоћу, у даљини, а врућина и умор такође чине своје. Он не може да пронађе благо. А оно фатално добовање коби. Ноге почину да му се рањаве, у сну га муче халуцинације; униформа, плаветна и златна, исцепала се у рите, сјај је потамнео. Прна првићења и там-тамови продиру кроз ноћну тишину.. Ипчеали су и последњи трагови „величанства”: скрлетне ногавице подерале су се, поцепала му се и душа, а визије притискују,

Pozornica i ljepotă.

Da šminka i puder ne koriste na licu i vratu, to znade svaka dama a naročito šminke za pozornicu, koje se skidaju vazelinom, masti ili kakao-vim maslacem, no tim sredstvima nisu iščišene sve kožne pore, u koje se uvukla najprije šminka, pa onda mast; to se neda očistiti temeljito ni alkoholom, ni sapunom, a najmanje samom vodom. Slavna operna pjevačica Adelina Patti vidjela je to i dala je, da joj se po njenom vlastitom receptu sačini neka mlječna emulzija, koju je ona stalno rabila i njome čistila lice i vrat, pa jedino toj emulziji imade ona zahvaliti, da je još u svojoj 54. godini bila slavljenja kao poznata ljepotica, a do svoje smrti u 76. godini zadržala je svežinu i sjaj teinta. Ta se emulzija i danas proizvodi pod imenom „Visagine Adelina Patti” u Parizu, a kod nas se dobije u svima drogerijama, apotekama i parfumerijama uz cijenu od Dinara 30— po boci. — Glavo skladište za Jugoslaviju: Zagreb, Gajeva ulica.

там-тамови све ближе. Бум-бум... бум.. бум.. Црнци се приближују, они га гоне. Црнци имају и сребрне куршуме, јер их је научио да их излију један вођ побуњеника. Они убијају свога цара тим сребрним куршумима...

„Све је то језовито, и снажно и жива манифестација једног одређеног душевног стања”. Експресионистичка драма у својој најпростији форми”, — пише критичар лондонског *Скеча*. „Драма вас дира”, вели он, „али сценско уплатије визија је мрчило утисак. Било је виште трагедије у злокобном, непрекидном добовању там-тамова, него у живој слици. Царева поступна, патетична неактивност импресионирала ме је, али ми пред његовим страхом срце није брже закуцало. Иако је глума прначког protagoniste, мр. Пола Робсона, била једна оригинална творевина. Он се гушио у узбуђењу. У гласу, у чудном грчењу његовог тела, које се вило у болу, и страху, и у очајном хватању у коштац са судбином и њеним тегобама, није било ничег неприродног. Ничег театралног. Па ипак, никако се нисам могао ослободити осећања, да је ово била једна сјајна „изведба”, — али само изведба. Може бити зато што је, овога пута, Ежен О'Нел исувише срицао из буквара позоришта и писао скенском крижуљом за театар, уместо да театар учини послушним свом реалистичном замаху”.

Дописник миланске *Комедије* вели: „Инсценација врло проста, с тенденцијама према модерном импресионизму, и она се свидела и заинтересовала гледалиште”.

„DIOGENEŠ“

TIP DOBRE PREDSTAVE

Sreća je u teatru bila sklona hrvatskom narodu, koji je slavio 28. listopada jubilej svoje kulture: djelo Tituša Brezovačkog na sceni našeg teatra umjetnički je doživljaj prvoga reda, i predstava je „Diogeneša“ bila potpuna objektivacija tog doživljaja; i to iz razloga, što je klasična kajkavska komedija „Zgubljenih bratov“ u teatru našla svoju posljednju i savršenu umjetničku formu, i tako postala jednim od najvećih dokumenata one kulture, zbog koje danas imamo pravo da činimo proslave.

Predstava „Diogeneša“ znači sa sedam stanovišta veliki umjetnički doživljaj:

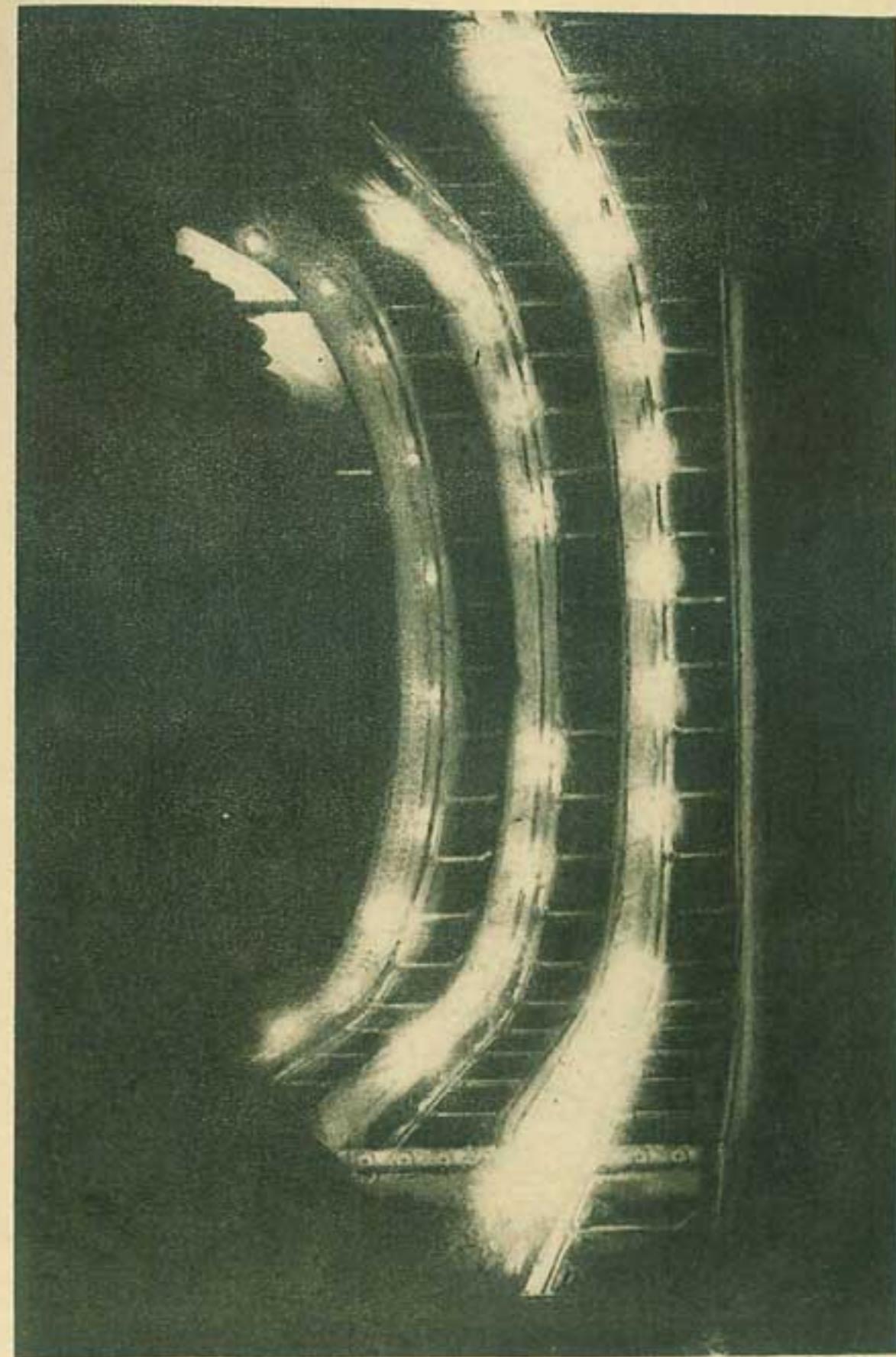
1. s općekulturalnog, jer je najčišći dokaz jedne naše visoke obrazovanosti концем XVIII. vijeka, dokaz jednoga izradjenoga ispravnoga shvatanja највеćih ondašnjih socijalnih (staleških) problema, koji i danas mogu biti devizом i orientacijom;

2. s literarnog, jer je Tituš Brezovački u komičkim scenama znao, u svojim relacijama, да досегне genijalnost, zbog које му се може подарити име нашега Molièrea, а да код тога nastaje

Др. Мирко Королија, познати наш песник и национални радник, писац „Зидања Скадра“, в. д. управника сплитског позоришта и његов драматург, од почетка.

— Foto: Borović, Split. —

Гледалиште Сплитског Народног Позоришта, чија је зграда општинска својина а ложе у деоницама приватних удеоничара. Лоža има 87, од којих су седамдесетак приватно власништво.

— Foto: „Олимп“ (F. Kujančić), Split. —

zabuna само utoliko, ukoliko je Brezovački mnogo *čovječniji* od autora „Georgea Daudina“;

3. s dramaturškog, jer se u toj komediji otkrilo sve izražajno bogatstvo kajkavskog jezičnog idioma i sve beskonačne mogućnosti frazeološke plastike toga izradjenoga narječja:

4. s režijskog, jer se u djelu nădala prilika, da se scenskim zahvatom komponira jedinstvenost djela na taj način, što se i na lažni sentimentalizam iznajmljenoga sujeta bacila šarena vedrina originalnih komičnih scena i tako stvorila cjelovita komedija najčišće scenske strukture;

5. s glumačkog, jer se u „Diogenešu“ najeklatantnije rešio problem našeg komičkog izražavanja time, što se našla bogata skala govora za serviranje duhovitih obrata i sočnih izraza;

6. s inscenacijskog, jer se Brezovačkova komedija igrala u jednom okviru historijskog primitivizma takove čistoće i skladnosti, duhovitosti i svrsishodnosti, da je već sam vizuelni momenat predstave dokumenat visoke kulture našeg teatra;

7. s teaterskopolitičkog, jer se tom komedijom dobilo repertoarsko djelo takove općenite vrijednosti, da će se ono održati pred željnim éutilima publike (od mondenog intelektualca do seljaka otvorena sreća) tako dugo, doklegod pojma „teater“ bude značio jednu socijalnu vrednotu.

I na toj predstavi (premijera 28. X. 1925.), dok je publika prelazila skalu ponosa, oduševljenja, slavlja, raspojasanosti, i dok je dizala intenzitet odobravanja do maksimuma, naš teater, nekulturno napadan od nekolicine mračnih tipova, doživljavao je sjajnu zadovoljštinu.

Kulundžić.

Народно Позориште у Новом Саду

После веома успеле драмске репризе „Господар Ковнића“ *Maître des Forges* од Ж. Оне-а, чијем је успеху допринела нарочито добра игра старих ветерана г. г. Дим. Спасића и Х. Динића као и драмске првакиње г-ђе Иде Прегарц, ове ће недеље бити стављена први пут на репертоар „Прича о г. Соњкину“ са г. Ковачевићем у насловној улози. Режира г. Гец. — Одмах после ове премијере спремаће се „Вртлог“ од Велмара Јанковића у режији г. Дим. Спасића, а затим „Пирровање“ од М. Димитријевића.

Оперета пак после премијере „Гејша“ која је досад увек игрana пред потпуно распроданом кућном даће још непознату оперету новосадској публици „Играчица Каћа“ од Ж. Жилбера. Насловну улогу креираће г-џа Евка Микулић, оперетна примадона, поред које суделује г-ђа Оливијера-Илић, г. г. Клеменчић, Писек, Оцић, Чолић и др. Режира г. Кранчевић а диригује г. Раха. За ову су оперету чињене нарочите набавке у костимима и декору а и интересовање код публике је велико, те ћу Вам о успеху исте писати идуће недеље.

B.

ФИЛМ

ЈАДНИЦИ

Истоимено дело бесмртног Француза Виктора Ига спремљено је за филм и неће протећи много, а ми ћemo га моћи видети у неком од наших биоскопа. *Јадници* су овога пута у сасвим новој подели у другој режији, под управом веште руке светског режисера Хенрија Фескурта. Ко познаје сав обим материјала који је у овом роману обрађен, може схватити колико припрема, проучавања, времена и новаца треба да би се реализовао овакав један филм.

Први и најтежи посао био је: пронаћи режисера и глумце. Питање режисера је решено, а и питање глумаца је скинула са дневног реда Сандра Милованов. Ова велика уметница примила је на себе тешку улогу Фантине, која је врло обимна и треба доста труда и добре воље да се иссрпно може креирати. После ове улоге Фантине Сандра Милованов прима на себе и другу женску улогу, улогу Козете коју је требала интерпретирати Жаклина Бланк. Она је била подобна за улогу Козете, но њена нагла болест би покварила све планове и спречила остварење овога филма, да Сандра Милованов није великолепно примила на себе и ову улогу. Дакле једна иста креаторка двеју тешких улога је Сандра Милованов.

Друге улоге су расподељене са више или мање среће. Нивета Сајард је узела на себе улогу Епонине, ћерке крчмаре Тенардја, кога са успехом игра Сајард (отац Ниветин). Најтежа мушки улога је несумњиво улога Жана Валжана. Да би се могло пронаћи згодно лице за ову улогу морало се дugo и дugo чекати. Најпогоднија личност је нађена у лицу Габриела Габрија. Велика и тешка улога робијаша, фабриканта, добротвора и председника општине нашла је своју копију у Габрију. Улогу подлог, но ипак савесног полицајца Жавера поверили су Жану Тулуту. Све остale важније улоге подељене су у руке даровитих глумаца, што је штампа забележила. Најбоље ће бити да се стримимо до доласка овога филма у Београд. Онда ћemo видети и дати своју реч.

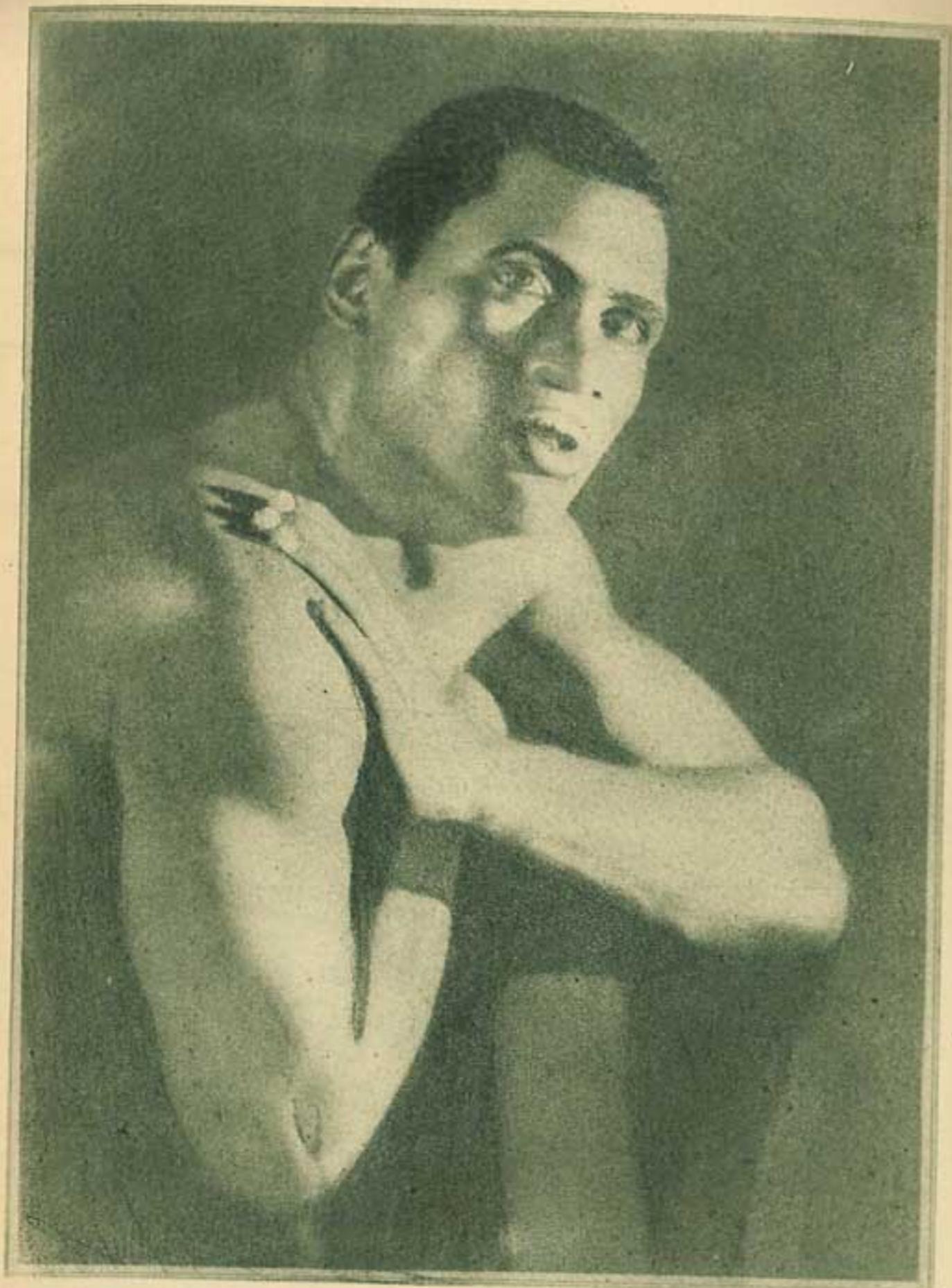
KOREKTURA

Povodom članka o sukobu Lunaček-Zagrebačko Kazalište

Člankopisac na putu, korektor drži luku, ali je zaboravio da stavi na nos naočare. I tako je, tumačeći rukopis i „intencije“ pisca — u jednoj čisto informativnoj belešci, u prošlome broju, na 22 strani — na svoj način дошао до zaključka da jedan adverb za vreme naoruža znakom navoda. Dobio је комично-pretenciozan i одадžiski misteriozan „efekat“. Glas: *Uprava Zagrebačkog Kazališta, Lunaček i „najzad“ i g. dr. Gavella.*

Sad izbrišite znak navoda, ali zaboravite da ga je bilo. Potpuno. Jer može se desiti da vredjate osetljivosti i ispravkom, kao što ste ih, možda povredili, ako ne ispravite. Stvari valja tumačiti prostо, kako glase. Zato stavite место navodnica *zapete*, i sve ћe biti i jasno i logično. Korektorska luka je ne samo stvorila, već je i udvojila efekt.

Ur.

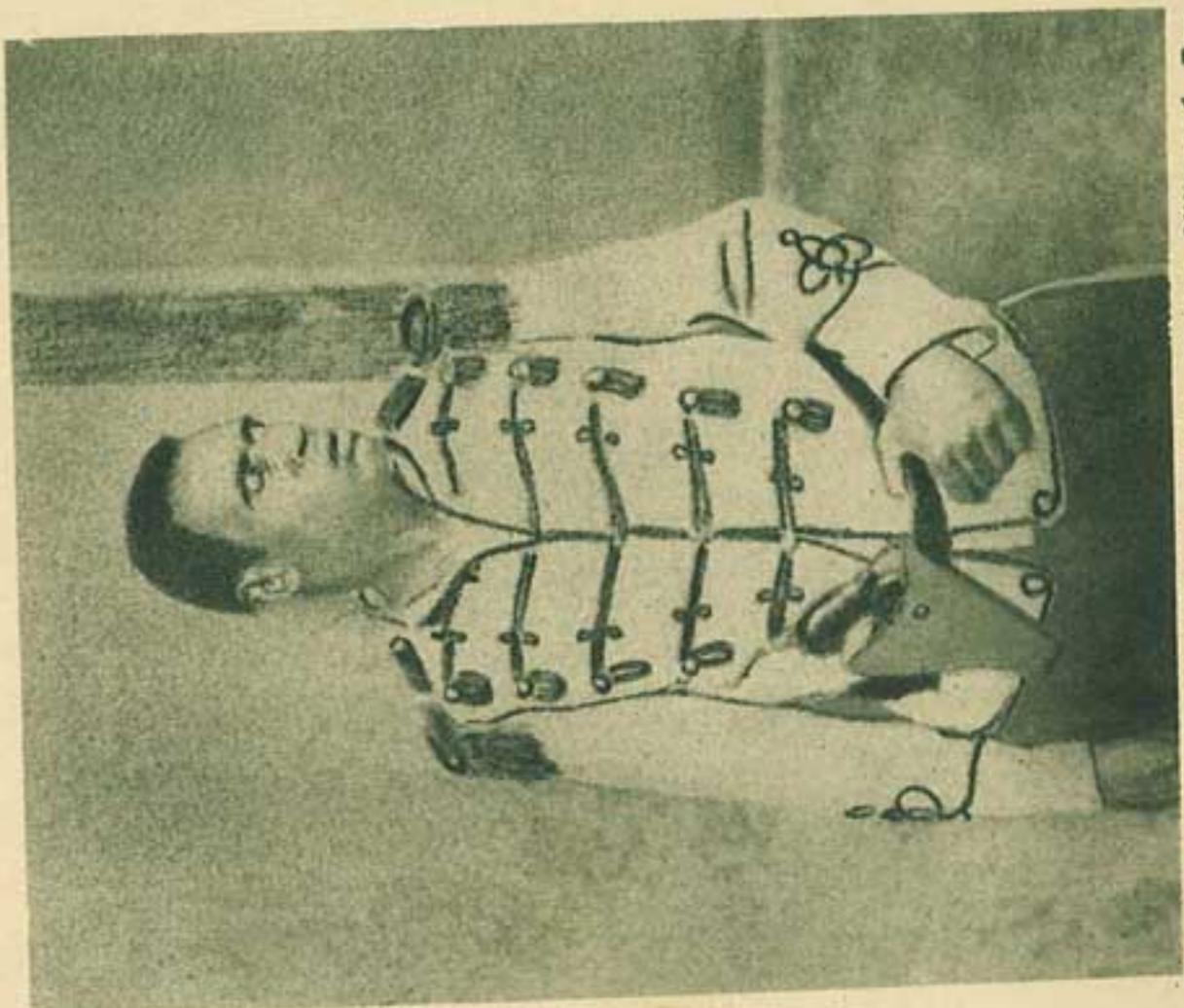

Једна од последњих лондонских сензација је О'Нелов комад „Цар Џонс“, са Полом Робсоном, црначким глумцем, у Амбасадорском Театру: Пол Робсон, фудбалер, атлета и глумац.

Jedna od poslednjih londonskih senzacija je O'Nelov komad „Car Džons“, sa Polom Robsonom, crnackim glumcem, u Ambasadorском Teatru: Pol Robson, futbaler, atleta i glumac.

Цар Џонс“, експресионистичка драма Евгена О'Нела: 1. Пол Робсон, креатор насловне улоге у Амбасадорском Театру у Лондону; 2. Чарлс Чилдин, креатор исте улоге у Њујорку. — обојице црни.

„Car Džons“, ekspresionistička drama Eugene O'Neila: 1. Pol Robson, kreator naslovne улоге у Амбасадорском Театру у Лондону; 2. Чарлс Чилдин, креатор исте улоге у Њујорку, — обојица црни.

Пред премијеру

Борис Годунов у Бечу

Интересује нас у толико што се ово чувено руско дело спрема и код нас. Загреб је ову оперу Мусоргскога, разуме се, већ поседавно дао. Букуренит пре месец дана. Беч кад и Букуренит. И била је то, разуме се, сензација, ма да бечки дописник загребачке „Хрватске Позорнице“ вели да извођење, ни у музичком ни у уметничком погледу није служило на част Државној Опери.

У Бечу је то био догађај и с те стране што је том представом дебитовао и нови позоришни сликар и нови редитељ. Сликар *Емил Пирхам*, који је стекао леп глас с инсценацијом у Берлину и Минхену, у државним театрама, иначе Аустријанац пореклом, просто или није био дораставао свом задатку или је потценио дело, иако бечка „Ди Бине“ вели да његове декорације Кремља, царске одјеће и дворане Думе не може човек заборавити ни као сликарство ни као сценски симбол. Подбацио је и редитељ Муценбехер. Бориса је певао *Шипер*, лажног Димитрија Шуберт.

Можда неуспех потиче и из рада на бразу руку. Инсценација пије трајала 4 месеца, као обично, већ само 4 недеље; потрошено је само 135 милиона круна, поготову десетина од оног што се жртвује за крупне ствари. Можда одатле неуспех, ма да је главна кривица до апсолутне њихове немогућности удубљивања и уживљавања у словенску душу и у словенски свет, који ће њима и поред свих могућности за увек остати туђи и далеки.

Немачка

„Маргарин“ Георга Кајзера у Комедиенхаузу

Маргарин је, знате, вештачко масло, сурогат, и Немци су га добро запамтили из времена „der grossen Zeit“, када су цветали сви „ерзаци“. Једу маргарин и сада, ваљда за казну...

Маргарин се зове и најновији комад великог немачког писца *Георга Кајзера*: премијера је била у берлинском „Комедиенхаузу“, крајем септембра.

Прва два чина ове комедије имају карактер лакрије, карикатуре, веома су живи и бизарни. Отаџ бурлескног јунака појављује се на сцени и прича како му се син стрмоглавио у машину за фабриковање маргарина, па је и он прерађен — и месо му и кости — у „вештачки путер“. Мало негустинозно, безукусно, али је смешно. Можда је и симбол. Сва је прилика — каже један поуздан извештач — да је песник хтео показа-

ти како је у животу све сурогат: и врлина, као и вештачки путер.

Јер шта чини брачни пар Фиркант? Пошто је стара мајка тестаментом завештала цело своје имање породици, али под условом да унука Џудита у деветнаест година буде супруга и мати, Фиркантови — муж и жена — бацали су се на посао да нађу зета, пристајући да овај чак и „аконтира“ сласти брака, само да би се дете јавило на свету у остављеном року.

Зет је један невероватно срамежљив професор срезаних рамена. Он је много учио и научио, али нема појма о продужењу расе. Зато тражи да га васпитају и поуче; врши огледе с неком слушкињицом, компромитује се, губи место и Фиркантови га најуре. Али ово дође до ушију богатој г-ђи Сибенайхер, која би да добије сина, па би за тај посао хтела професора, који је већ дао доказа о својој ваљаности.

А маргарин? Остао је тамо негде, као симбол: Цео тај свет је неморалан и покварен, под маском врлине — вештачки путер место природног масла.

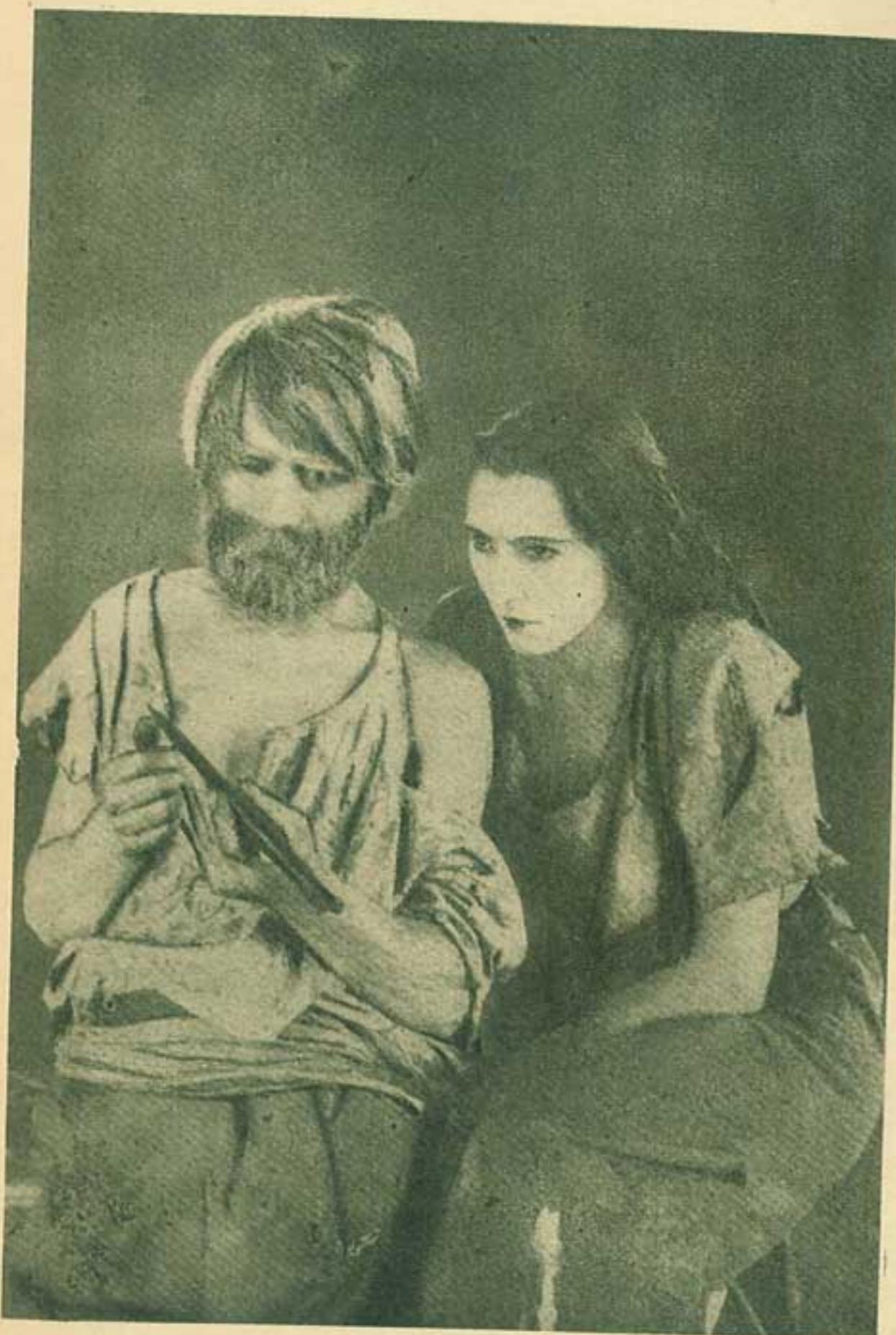
Неки критичар је рекао да прва сцена потсећа на Пиранделлових *Шест лица*. Дописник талијанске „Комедије“ примећује на то: Ми се ограђујемо од овог утиска и ограничавамо се само изјавом, да нас Георг Кајзер, уосталом као и увек, није ни убедио, ни заинтересовао, ни забавио.

ОРГАНИ

Нов немачки позоришни лист: „Die Première“

Почетак ове сезоне, који нам је као новинарско изненађење донео обуставу највећих француских позоришних листова „Le Théâtre“ и „Comoedia“, донео је и друго изненађење, овог пута из Берлина; појаву једног, до сад несумњиво најбољег позоришног листа — „Première“. Он је формата којега је био француски *Théâtre*, има исто као и онај, лепе илустрације у тифдруку, али је садржајем кудикамо јачи, управо неупоредив. Французи су се поглавито ограничавали на извештаје са својих премијера, а претресање актуелних штитања, свестрано, оних која задиру у суштину и оправдање позоришта и позоришне уметности, образложавање струја и њихових сукоба, — то су они остављали по страни. Берлинска *Première*, судећи по првоме броју, као и по најављеном садржају наредних бројева — сваки број значи једну идејну целину и циклус у једноме кругу — захватила је у саму срж ствари.

Први број, који је пред нама, носи као општу карактеристику садржаја: Увод. Други ће бити посвећен *Rivali*.

Игови „Јадници“ поново су филмованы.
Успела маска крчмара Тенардија (Сајард)
и његове кћери Епонине (Нивета Сајард).

Igovi „Jadnici“ ponovo su filmovani. Uspela
maska krčmara Tenardiјa (Sajard) i njegove
kćeri Eponine (Niveta Sajard).

Игови „Јадници“ поново на филму. Чувена
уметница Сандра Милованова је примила
на себе тешку улогу Фантине.

Igovi „Jadnici“ ponovo na filmu. Čuvena
umetnica Sandra Milovanova je primila na
sebe tešku ulogu Fantine.

трећи *Живој Историји*, па редом: *Ешнографији*, *Кризи Опера*, *Глумицу*, *Социологији*, *Русији*, *Позорници и гледишту на свеји*, *Вођама*, и т. д. Дакле, цео програм и читава позоришна енциклопедија.

Зашто је покренута *Премиера*, ти „Листови за суштавено позориште“, како гласи поднаслов и објашњење главе листа? У уводнику, *Фундаменћ*, вели се: „Друштво је у распадању. Значило оно пропаст Западног Света или преобраћање у нову културну форму, једно свакако стоји: није добро по нас. ... Наш задатак је да, у општем распадању свих установа и појмова, потражимо средишне тачке, у којима би се центрифугалне силе поново могле стећи у један виши комплекс. Такав центар био је за све висоравни праве културе, почевши од перикловске Атине, па преко Шпаније Филипа IV, све до Париза последњих Лујева, — театрални момент...“ Сад се пак томе моменту измиче тло испод ногу. Позориште су престали да мазе дворови и апсолутистички режими, који су се изгубили, као уосталом и све остале уметности. Лишени протекције одозго, они су се нашли пред добром вољом нових класа, под којима цвета кино и спорт; спорт не као средство, већ као циљ. У погледу прихода — ако то узмемо као неко мерило — Демпсеј према Шоу стоји као 20:1... Па се позориште повукло у себе, као пуж у кућицу.

А то не сме да буде! Ваља умети чути ритам времена, ухватити темпо! Осетити слојеве маса које се дижу. Ставити брану свакоме спорту, у колико није само средство за циљ, већ као један облик живота представља једну од највећих заблуда епохе! Позориште нека постави себи постулат: да опет постане средиште културне заједнице. И то да се узме као висока задаћа према поцепаном човечанству, и безидејном, а не као патетична фраза. Позорница може бити олтар истога ранга и дејства, које имају црвена предикаоница и говорница великих трибуна.

Из ових редова пробија индигнација и бунтовност данашњега Немца левичара, који хоће да чисти атмосферу прво на дому, али та прочишћавања су вазда корисна за цео свет. И зато нам је и програм овој симпатичан, или боље, ово „вјерују“. Јер ипак има неке раздаљине између „вјерују“ и програма. То су могућности и прилике. *H.*

Вести са стране

Мемоари Станиславскога

Велики руски редитељ *Станиславски* штампао је у Њујорку своје успомене о развитку и раду московског Художественог Театра.

Успомене

Оскар Вајлд у Паризу

30 новембра навршиће се 25 година од смрти Оскара Вајлда, писца „Саломе“ и „Лепезе леди Виндемир“, којим се толико одушевљавала генерација Милутина Бојића у нас.

Париски пријатељи славног Севастијана Хелмата, који је умро у Паризу, спремају се да му ставе спомен плочу на *Отел д'Алзас*, у улици де Бозар, где је песник издахнуо.

Може се геније Вајлдов ценити и овако и онако, свакако је неоспорно да је његов утицај био велики, а његов театар је дан од најсјајнијих.

Французи одају нарочиту пошту песнику *Саломе*, коју је Енглез Вајлд написао на француском језику.

Филмске вести

У Бугарској

= Почетком зиме одржаће се у Софији конгрес бугарских филмофиле. На челу овог покрета је Карасимеонов, уредник листа *Нашето Кино*.

= Сада се код Казанлука и по дуваништима снима један филм с ћул-ружама и с дуваном, који треба да послужи индиректно бугарској пропаганди на страни. Издаће га Уфа.

Блајенка Каталинић, „најмлађа“ у Сплиту, сплитско дете које је у овд. глумачкој школи усавршило свој лепи глумачки таленат. Млада, неистрошена снага која обећава много — и Јулија и Скамполо — и која би требала да види, што пре, коју већу позорницу.

— Foto: „Olympia“ (Ruljančić), Split. —

Blaženka Katalinić, „naјмлађа“ u Splitu, splitsko dete koje je u ovd. glumačkoj školi usavršilo svoj lepi glumački talenat. Mlada neistrošena snaga koja obećava mnogo — i Julija i Skampolo — i koja bi trebala da vidi, što pre, koju veću pozornicu.

Одговорни уредник Никола Јовановић. Власник „Илустрација“, Београд. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Косовска улица, 11. „Макарије“ А. Д. Земун.